

En mix av två världar - vägen från student till professionell lärare

Camilla Edlund
Sofia Erlandsson
Kerstin Jansson
Jenny Nordahl

Nina Pettersson
Malgorzata Wesolowska

Folkungaskolan, Linköping
Folkungaskolan, Linköping
T1-skolorna, Linköping

T1-skolorna, Linköping
Matematiska institutionen, avdelningen för matematik,
tillämpad matematik, Linköpings universitet

Vi måste hjälpa nyexaminerade lärare att bli säkra i sin profession. Ett framgångsrecept kan vara att blanda tysk lärarutbildning med svensk. Detta skulle kunna medföra att vi på ett bättre sätt säkrar elevers måluppfyllelse och får fler nya lärare att stanna kvar i yrket.

Under en tvåårsperiod 2013/2014 har vi, några lärare från Linköpings kommun och Linköpings Universitet, deltagit i ett Comenius-Regioprojekt med namnet FL-LITE (Flensburg Linköping Life Long Teacher Education). Fokus på projektet har legat på att undersöka vilka likheter och olikheter det finns mellan tysk och svensk lärarutbildning. Vi har också jämfört introduktionsfasen i läraryrket, och ger förslag på hur en fortsatt professionaliseringsprocess för lärare skulle kunna se ut. Tyskland är indelat i bundesländer (delstater), där varje bundesland har sitt skolsystem och sin lärarutbildning som kan se olika ut. Vi har tagit del av det system som finns i Schleswig-Holstein.

Vid fyra tillfällen har deltagare från Schleswig-Holstein, Tyskland och Linköping, Sverige besökt varandra. Vi har gjort besök på olika skolor, universitet, träffat rektorer, personal och lärarutbildningsansvariga. Vi har tagit del av varandras utbildningssystem och här följer en sammanfattning.

Lärarutbildningen Linköpings universitet

Vår svenska grundlärarutbildning innehåller 240 högskolepoäng (hp), där en del är verksamhetsförlagd utbildning (VFU). Vid Linköpings Universitet är VFU:n indelad i flera perioder under utbildningstiden, totalt tjugo veckor. Dessa perioder är olika långa. Under VFU:n har man som student möjlighet att vara med i skolans hela verksamhet. Huvuddelen ligger på att förbereda och genomföra lektioner. Under VFU:n har studenten en handledare på skolan, som ska vara ett stöd och förebild för studenten. Det är handledaren på skolan som lämnar ett underlag för bedömning av studentens insats och lämplighet.

I Linköping varvas teori, pedagogik och praktik i utbildningen. Alla läser en utbildningsvetenskaplig kärna om 60 hp. Ämnesstudier och de ämnesdidaktiska studierna omfattar 165 hp och är fördelat på flera ämnen. Under sista året ingår uppsatsskrivande och en slutpraktik på nio veckor. Då förväntas studenten ta ett helhetsansvar för alla uppgifter som ingår i läraryrket.

Lärarutbildningen Schleswig-Holstein

I lärarutbildningen som startade höstterminen 2013 läser studenten först en BA (Bachelor of Arts in Educational Studies) på 180 ECTS Creditpoints under sex terminer. Varje termin läser studenten pedagogik och två ämnen. Under de två första terminerna tillhör studenten en basgrupp som finns

som ett stöd för studenten att komma in i rutiner för universitetsstudier. Under denna tid gör studenten praktik en dag i veckan under en del av terminen. Den tredje terminen läser de ett större block pedagogik samt fördjupar sina ämneskunskaper. Termin fyra gör de ämnesrelaterad praktik. BA-uppsatsen skrivs under termin sex och då väljer även studenten sin specialisering, antingen mot lägre eller högre år. Alla lektioner och seminarier har obligatorisk närvaro. För att skriva examinationer krävs fullständig närvaro.

Efter BA-uppsatsen läser studenten ytterligare två år, 120 ECTS. Då fördjupas ämneskunskaperna och pedagogiken. De studenter som läser mot de lägre årskurserna får en grundutbildning i tyska och matematik samt har regelbunden praktik under de tre första terminerna. De studenter som läser mot de högre årskurserna har praktik två terminer. Samtliga studenter skriver en masteruppsats under fjärde och sista terminen. Därefter följer "Vorbereitungsdienst" (förberedelsetjänst) under kommande arton månader. Detta skriver vi om i nästa avsnitt.

Vad händer efter utbildningen?

Efter avslutad utbildning i Sverige förväntas den nya läraren att klara av sitt yrke till fullo. Som ny lärare arbetar du under samma villkor som erfarna lärare. Den nya läraren får förhoppningsvis ett bra stöd från kollegor genom att ingå i arbetslag och ämneslag på skolan. Men det kan variera beroende på arbetsbelastning och tjänstgöringsgrad hos kollegorna. Det är varje skola/rektor som bestämmer vilken form av stöd den nya läraren får. Exempelvis kan en erfaren lärare få vara mentor under kortare eller längre tid.

I Schleswig-Holstein kan studenten däremot inte söka en vanlig lärartjänst, utan söker en förberedelsetjänst. Denna förberedelsetjänst pågår i arton månader och studenten undervisar i de ämnen hen har läst på universitetet. Ansvariga är IQSH (Institut für Qualitätsentwicklung an Schulen Schleswig-Holstein) och den skola studenten ska arbeta på. På plats har studenten en handledare som kontinuerligt utvärderar och reflekterar över studentens undervisning och utveckling. Under dessa månader har studenten samma ansvar som övriga lärare och är delaktig i skolutvecklingen men har enbart tio undervisningstillfällen i veckan. Den lön studenten får är ungefär 40 procent av en tysk lärarlön. En dag i veckan får studenten pedagogisk handledning av en studiehandledare i en mindre grupp bestående av ca tio studenter. Vid dessa tillfällen genomför en av studenterna en lektion som utvärderas av de andra studenterna, studiehandledaren och ibland skolans rektor.

Förberedelsetjänsten avslutas genom att två lektioner genomförs, där rektor och studiehandledare bedömer lektionerna. En avslutande, reflekterande diskussion hålls där bland annat didaktik och skolproblem ventileras. Studenten skriver även en slutuppsats. När allt är godkänt kan studenten söka en lärartjänst.

Att vara handledare

I Linköping finns det en frivillig handledarutbildning på en och en halv dag för lärare. Från hösten 2014 har man startat övningsskolor (F-3) i Linköpings och Norrköpings kommun på försök. Vid dessa skolor kommer det att vara obligatoriskt för handledaren (F-3) att genomgå en 7,5 hp-kurs i handledning. Syftet är att säkerställa kvaliteten på handledarna.

I Schleswig-Holstein behövs en 60 ECTS fortbildning (motsvarar cirka ett års studier) för att bli handledare. När en lärare blivit godkänd handledare får den ett certifikat som är giltigt i sex år. Handledaren har två timmars nedsättning i tjänst per vecka. En timme är auskultation och en timme är till för återkoppling.

Reflektioner

För att hjälpa nyexaminerade lärare att bli säkra i sin profession tror vi att en mix av det tyska och svenska systemet kan vara en lösning. Båda systemen har givetvis sina för- och nackdelar. Den svenska modellen med VFU vid flera tillfällen under utbildningen tycker vi är bra, men vi ser gärna att handledningen på skolan utökas. Vi vill däremot undvika den press som tyska studenter upplever under sin förberedelsejänst, när de ständigt bedöms. De genomför tio lektioner i veckan som en handledare utvärderar. Å andra sidan tycker vi att förberedelsejänstens arton månader med handledda diskussioner, kontinuerligt handledarskap och tid för reflektioner tillsammans med andra i samma situation, är en fantastisk start på arbetslivet. En mix av de två systemen skulle kunna innebära att man i Sverige efter avslutad universitetsutbildning börjar arbeta på en tjänst som är särskilt utformad för en nyexaminerad lärare. Vårt förslag är att den första tjänsten, som pågår under ett till två år, innehåller följande inslag:

- Nedsatt undervisningstid för att kunna planera och förbereda sina lektioner.
- Regelbundna träffar med en mentor, 1-3 gånger/vecka, då man diskuterar praktiskt skolarbete, föräldrakontakter, och den kunskap som sitter i väggarna – den tysta kunskapen.
- Regelbundna träffar, i grupper om cirka tio, fyra gånger/termin med andra nya lärare inom skolan/rektorsområdet/kommunen och en erfaren mentor. Detta äger rum under en heldag då man gör ett gemensamt lektionsbesök hos någon av de nya lärarna och sedan diskuterar den lektionen, hur planering och genomförande har fallit ut. Här finns tillfälle att dela andras erfarenheter och diskutera metodiska och didaktiska frågor.

Det blir också en förändring i tjänsten för den som är mentor.

- Mentorn, den erfarne läraren, ska ha tid i sin tjänst för handledning, både för studenter som håller på med sin utbildning och för de nyutexaminerade.
- Mentorn ska ha egen undervisning på skolan för att på så sätt ha en nära verklighetsförankring.
- Mentorn ska genomgå den handledarutbildning som finns från och med i höst.

Om detta genomfördes skulle det innebära en trygg och bra start in i läraryrket. Vår förhoppning är att få fler att vilja bli lärare och få dem som utbildat sig att vilja stanna kvar i yrket.

De tyska lärarna som besökte Sverige var mycket imponerade av vårt kollegiala samarbete, både inom arbetslagen och ämneslagen. De uppskattade vår fortbildning men framför allt våra personalrum och arbetsplatser som ger möjlighet till samarbete och pedagogiska diskussioner. Detta ser vi som självklarheter och är en förutsättning för att ha ett bra kollegialt samarbete. I Tyskland är arbetsdagen i princip fylld med enbart lektioner, utan håltimmar. Arbetsdagen slutar senast klockan 14. Lärarna gör i stort sett allt för- och efterarbete enskilt i hemmet. Datortillgången är begränsad i skolan, både för elever och personal. I detta avseende känner vi oss privilegierade.

En kombination av den tyska förberedelsejänsten och vårt kollegiala samarbete, med ett tydligt mentorskap, skulle kunna var ett sätt att ge nyutbildade lärare en fantastisk start på sin profession och förhoppningsvis få alla att stanna kvar inom läraryrket. Välutbildade och väl förberedda lärare skulle också innebära att vi säkrar elevers måluppfyllelse.

Success only happens when we all work together!